

AZERBAYCAN DÜĞÜN GELENEKLERİ GELİNLİK BİÇİMİ

Prof. Dr. Arif MUSTAFAYEV
Tarih Bilimci

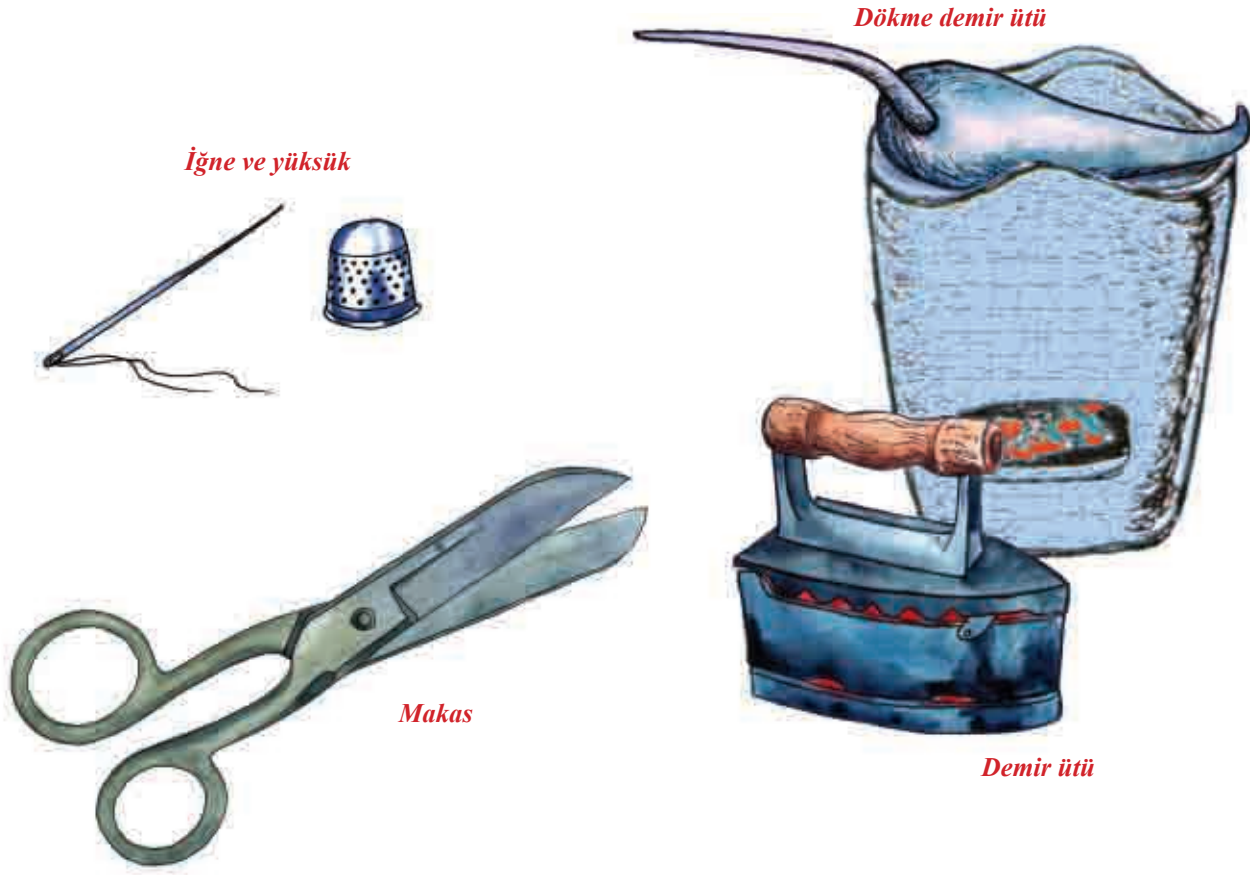
DÜĞÜN GELENEK VE GÖRENEKLERİ, AZERBAYCAN HALKININ BİNYILLIK MANEVİ KÜLTÜRÜNÜN ÖNEMLİ BİR PARÇASINI OLUŞTURMAKTADIR. BUNLARDAN, GELİNLİK BİÇİMİ VE DİKİMİ İLE İLGİLİ GELENEKLER ÇOK ESKİ KÖKLERE SAHİPTİR.

Geleneklere göre gelinlik, damadın ailesinin gönderdiği pahalı ipek kumaşlardan – damasko, simli kumaş, atlas, tafta, kadife vs. dikilirdi. Tabii ki, kumaşlar, ailenin sosyoekonomik durumunu dikkate alınarak seçilmekteydi, **gerçi hatta zengin olmayan aileler bile, kızlarının en az bir tane pahalı ipek veya kadi-**

fedem düğün elbisesinin olmasını isterlerdi. Düğün elbiselerinin dikilmesi için, zengin aileler, bölgede en tanınmış profesyonel terzileri davet ederlerdi. Masraflar da damadın ailesi tarafından karşılanırdı. Ayrıca, gelinlik biçme merasimine damadın yakın akrabaları –annesi, teyzeleri, kız kardeşleri katılırlardı. Bu arada,

genelde terziye sadece para değil, gelin ailesinin ikramları da sunulurdu.

Terzilerin kullandığı aletler – terzi makası, iğne ve iplikler, yüksük, arşın, demir ve ya demir döküm ütü ve çalışma masasıydı. Terzi makası büyüklüğü ve keskinliği ile diğer makaslardan farklıydı.

Eskiden terziler, "kömür" döküm ütülerin yanı sıra dış görüşüne göre "taş" adlandırılan ve kömürde ısıtılan saplı ütü kullanırlardı.

Gelinlik biçme merasimi, damadın evinde yakın akrabaları tarafından yapılan temizlikle başlardı. İlk olarak, damadın annesinin uzun yıllar boyu müstakbel gelini için sandıkta sakladığı çeşitli kumaşlar incelenirdi. Günün modasına uy-

gun olanlar seçildikten sonra, akrabalar, arkadaş ve komşuların hediye ettikleri kumaşlar ve pahalı takılar incelenir ve onların en iyileri seçilmiş kumaşlara ilave edilirdi. Daha sonra ise kumaşlar ve hediyeler özel hazırlanmış ve yeni çiftlere mutlu aile hayatını simgeleyen kırmızı kurdeleyle sarılmış "bohçaya" konulurdu.

Gelinin evinde, damadın akrabaları iyi dileklerle karşılanırdı: "Hoş

geldiniz", "Allah mutlu etsin", "Darısı bekârlara" ve s. Daha sonra evin hanımı, damadın akrabalarını, gelin için hazırlanmış hediyeleri göstermek için salona davet ederdi. Bu merasimin amacı herkese kızın artık gelin olduğu ve onun için gelinlik dikildiğini göstermekti. Bu yüzden de, kız düğüne kadar baba evinde kalmasına rağmen, artık damadın ailesinin bir ferdi sayılmaktaydı. Böylece,

gelinlik biçme geleneği bir nevi onun yeni bir statü kazandığını ve aile kurma sürecinin başlamasını simgeliyordu. Başka bir deyişle, artık nişanlı değildi ve gelin oluyordu.

Belirtmek gerekir ki, nişanlılık dönemi bir yıldan üç yıla kadar devam ederdi; bu süre içinde damadın ailesi düğüne hazırlanır, gelinin ailesi ise çeyiz tamamlamaya çalışırdı. Gelinlik biçimi merasimi ile yürürlüğe giren yeni gelin statüsü ilk çocuğun dünyaya gelişine kadar devam ederdi.

Böylece, gelinlik biçme geleneğine büyük önem verilmekteydi ve bu nedenle de bu gelenekle ilgili çeşitli merasimler düzenlenirdi. Bunlardan biri de, **merasime katılanlara iki çiçek çayı ("düreng) ikram edilmesi**yd. Bunun için bir küçük kâseye veya fincana kaynar su konur, şeker veya bal ilave edilir, daha sonra ise çayın demi konulurdu. Bununla birlikte çayın demi kaynar suya karışmıyordu ve sonuçta bardakta çay iki renkli olurdu. Çay masaya sunulduktan sonra kaşıkla karıştırılıyor ve

normal karışım haline getiriliyordu. Bu merasim, iki aile, kaynar su ve çayın demi misali birbirine karışarak bir bütün oluyor anlamına gelmekteydi.

Söylenenlerden de anlaşıldığı gibi, gelinin düğün elbiseleri çeşitli renklerden oluşan birkaç takım kumaştan tedarik edilirdi. Tabii ki onlar hepsi birden dikilmiyordu. İşin en ciddi kısmı, **gelinliğin renginin seçilmesi sayılmaktaydı – renk titizlikle seçiliyordu, çünkü gelinlik "uğurlu" renkte dikilmeliydi.** Genellikle bu renkler kırmızı veya beyaz oluyordu, bu renkler güneşin çeşitli zamanlarda – şafak ve öğle – gökyüzünde görüntüsü ile bağdaştırılmaktaydı.

Hazırlanan kumaş ve hediyelerin gelin evine taşınma günü de halk inançlarına göre belirlenirdi.

Düğünden 2-3 hafta önce damadın akrabaları ve yakınları bu konuyu görüşür, aile için daha uğurlu bir gün kararlaştırılırdı. Karar veremedikleri durumda ise, sülalenin en saygın insanı yörenin mollasına veya diğer din adamına gider, o da Kur'ana bakarak, bu aile için en uğurlu günü belirlerdi.

Eski geleneklere uygun olarak, gelinlik biçimi, aynen düğün gibi, genelde sonbaharda – hasat zamanı – yapılıyordu, yani maddi refah zamanı. Bunun için en uygun zaman, yayladan kış meralarına göç etme dönemi sayılmaktaydı.

Gelin evine hediyelerin taşınması için sadece gün değil, günün saatlerine de önem veriliyordu.

Binyıllık inançlara uygun olarak, böyle bir önemli iş için olumlu olarak günün erken saati kabul edilmekteydi. Köylülerin, şafak vakti kalkıp, kahvaltısını yapıp, evi topladıktan sonra ve iş gününe hazırlanmak için biraz dinleneceği bir saat. Eğer gelinin ailesi uzakta oturuyorsa, o zaman damadın ailesi, belirtilen sabah saatinde veya güneş batımına yakın saatte, yani köy halkının işleri bitirip dinlenmek için imkân buldukları bir saate gereken yerde olmak üzere

gın kadın, yani evli ve çocuklu kadın tarafından sunulmalıydı, dullar veya çocuğu olmayanlar böylesi önemli bir işe yaklaştırılmıyordu, hatta hediyelere bile dokunma hakkına sahip değildiler, çünkü bu yeni evlenenlere şanssızlık getirebilirdi.

Azerbaycanlıların, gelinlik biçme geleneğine bağlı olan geleneksel merasimleri, bütünüyle milli köklere sahip olup, erken kabile yaşam tarzı

yola çıkarlardı. Bununla birlikte, hava karamadan gelin evine varmaya çalışıyorlardı, çünkü alacakaranlık vakti ta eski zamanlardan, güya kötü ruhların canlandığı ve insanların işlerine zarar vermek için çalıştıkları bir "uğursuz vakit" olarak kabul edilmekteydi.

Yukarıda da denildiği gibi, eski geleneklere göre, gelinlik biçimi ve dikimi için hediyeler gelin evine damadın en yakın akrabaları – annesi, kız kardeşleri, teyzeleri tarafından götürülüyordu, ancak son zamanlarda bu görevi komşular da yerine getirmektedir. En önemlisi – getirilen hediyeler geline ve ailesine say-

dönemine kadar uzanan belirli özellikleri ile seçilmektedir. Bununla ilgili olarak, Azerbaycanlıların aile-nikâh ilişkileri 1300 yıldan fazla olarak İslami kurallara göre düzenlenmesine rağmen, **evlilik ve aile kurmayla ilgili merasim ve geleneklerin birçoğu** İslam öncesi inançlarla yakından bağlantılıdır. Bunun en büyük göstergesi de, Azerbaycan halkının geleneksel kültürünün bu alanına Fars ve Arap kökenli terimlerin girmemesidir. ❖

